

Samo en cvet, en češnjev cvet

Po poti XIV. divizije *Lokalna planinska društva* so pot v zadnjem desetletju obnovila in izdala nov vodnik

»Hodili smo po temnih gozdovih, kakršnih otroci nismo bili navajeni, in prišli do lepih razgledov. Na postankih so nam borci pripovedovali o svojih dogodivščinah, nekateri otroci so nosili kurirčkovo pošto,« se je Ivan Šalomon doživeto spomnil svojega prvega daljšega izleta s planinskim krožkom na OŠ Gustava Šiliha Velenje. Bilo je leta 1960, približno leto po tistem, ko so celjski planinci prvič markirali *Vezno planinsko pot XIV. divizije*. V preteklem desetletju so jo pod njegovim vodstvom obnovili in pred kratkim izdali še planinski vodnik, ki ga je napisal Franci Horvat.

SIMONA BANDUR

Franci Horvat in Ivan Šalomon sta moza z lepo kilometrino prehojenih poti. Po poti XIV. divizije sta prvič šla skupaj leta 2020 in jo prehodila v »desetih snemalnih dneh«, kakor se je strokovno izrazil Horvat. Takrat je namreč že snoval vodnik, ki je izšel 78 let po tistem, ko se je po tej poti v nepredstavljivih razmerah prebijala ena od najbolj izkušenih slovenskih partizanskih enot v tistem času ter izgubila veliko mož, med njimi slovitega pesnika Karla Destovnika - Kajuha, čigar stoto obletnico rojstva zaznamujemo letos.

Da ne bi pozabili

Največ o trpljenju naroda, ki ga je podjarmil okupator, ter hrabrosti fantov in deklet, ki so si prizadevali premagati sovražnika, povedo Kajuheve pesmi, napisane tankočutno, a hkrati s toliko ostrine, da bralca vedno znova opomnijo, da mirno življenje, kakršno živimo, nikakor ni samoumevno. Spomin na dolgo in težko potovanje XIV. divizije iz Dolenjske na Štajersko (ker sta bili Dolenjska in No-

tranjska že delno osvobojeni, so jo poslali na pomoč tamkajšnjim borcem) nosijo v sebi le še redki živi borci, »naloga vseh drugih je, da ga ohranjamo, da se zgodovina ne bi ponovila«, je med pohodom po eni od zadnjih etap obnovljene poti XIV. divizije razmišljala Manja Rajh, predsednica savinjskega meddruštvenega odbora *planinskih društev*, ki je Horvata izzvala za pisanje vodnika. Prejšnji, izdan leta 1984, se je namreč že navzel žlahtnosti.

Avtor, ki se predstavlja kot upokojenec in fotograf, je v preteklosti kot *alpinist* opravil več kot 600 vzponov doma in v tujini, od tega več kot 40 prvenstvenih, pred približno sedmimi leti je z Bojanom Okrogarjem brezpotja okoli Grintovcev povezal v *Grintovo pot*. Sam se je podpisal pod tri knjige, ki so izšle v letih 2005–2015. »Pot tehnično ni zahtevna, je pa polna naravnih znamenitosti in zgodovinsko zanimiva,« je razmišljal Horvat. Zato se mu je zdelo nujno, da vključi vse to, predvsem pa pričevanje borcev, po možnosti tistih, ki so prehodili vso pot. Kot pravi, je imel srečo, da je spoznal Antona Oražma iz Ribnice, enega od redkih še živih članov XIV. divizije, ki je opravil celoten pohod od Bele krajine do Ljubnega. Štirinajsta divizija se je iz Suhorja

odpravila 6. januarja 1944 s 1112 borci, marca jih je bilo le še nekaj manj kot 550, le polovica je lahko nadaljevala bojevanje, kot je v vodniku zapisal Horvat.

Sončnega pomladnega dne, ko pod nogami šušti le listje in so poti lepo uhojene, čevlji pa udobni in v nahrbtniku rezervne plasti obleke ter predvsem izdatna malica, si ni mogoče predstavljati agonije premraženih partizanov, na katere je z vseh strani prežala dobro opremljena in oborožena nemška

vojska. Najhujši spomini Antona Oražma so, kot je pripovedoval Horvat, na drugo polovico februarja 1944, ko so na Graški gori potekali tako srditi boji, da je bil sneg bolj črn kot bel in prepreden z marogami, rdečimi od krvi.

»Ko je bil prepričan, da ni izhoda, je na planoti zagledal konja, v katerem je videl znamenje odrešitve, možnost preživetja. A le malo zatem je na žival padla granata,« je doživeto ponavljal besede nekdanjega borca, ob katerih še vedno dobi kurjo polt. Graška gora, ki je zaradi bojev XIV. divizije dobila ime

»gora jurišev«, je ostala tudi Horvatu v posebnem spomenu, kajti da mu je uspelo narediti fotografijo, kakršno si je želel za vodnik, se je nanjo vzpel kar desetkrat.

Tistega pustnega torka

Tokratni pohod se je začel pri Andrejevem domu na Slemenu nad Šoštanjem, kjer so *planinska društva* celjske regije novembra 1958 osnovala *Vezno planinsko pot XIV. divizije* do Žlebnikove domačije v Zavodnjah, ki bi bila najbrž navadna hribovska kmetija, če ne bi bila na njenem pročelju tabla z napisom *Na tem mestu je 22. 2. 1944 padel Karel Destovnik - Kajuha*.

Pesnik, vodja kulturniške skupine v XIV. diviziji, je o slednji napisal eno od najbolj prepoznavnih partizanskih pesmi, *Pesem XIV. divizije* (znana tudi kot *Zaplovi pesem*), njegovo življenje pa se je končalo prav v tistih dneh, ki jih

je Anton Oražem opisal kot eno od najhujših. Po dolgih dnevih borbe so se člani kulturniške skupine premraženi in sestradani 22. februarja zatekli na Žlebnikovo domačijo, ki je le kakšne tri

ure hoda od Kajuhovega rodnega Šoštanja.

Bil je pustni torek, borci so se po dolgem času najedli, a ko so legli k počitku, jih je presenetila nemška patrolja. »Kajuh je ob prihodu Nemcev že napol spal, streljanje ga je zbegalo in vrglo pokonci, pograbil je brzostrelko in nahrbtnik ter se podal po stopnicah. Ker je bila hiša obkoljena, jo je hotel zapustiti skozi zadnja vrata. Ta so bila odprta in izza njih ga je ustrelil orožniški stražmojster Franc Černe, ki je skupaj z drugimi orožniki sodeloval z Nemci pri napadu,« je dogodek rekonstruiral literarni zgodovinar Emil Cesar, avtor monografije *Pozdravljen, Kajuh – Kanjuh!*

Na Žlebnikovi domačiji so ob 95. obletnici Kajuhovega rojstva odprli spominski objekt v obliki kozolca s stekleno steno, na kateri so izpisani verzi: *Samo en cvet, en češnjev cvet, dehteč in*

bel odlomi moja draga ... Objekt, ki je trenutno obkrožen s pomladno zelenimi travniki, posejanimi s cvetjem, je odprt vse leto. V njem si je mogoče ogledati multimedij-sko predstavitev in nekaj redkih fotografij pesnika, ki se je kljub smrti pri komaj 21 letih globoko zarezal v kolektivni spomin in bil leta 1953 kot edini slovenski kulturnik razglašen za narodnega heroja.

Pot, označena z rimsko številko

Vezna planinska pot XIV. divizije je za *Slovensko planinsko potjo* druga najstarejša vezna obhodnica po Sloveniji. Ivan Šalomon, sicer vodja za *planinske poti* v savinjskem meddruštvenem odboru in dolgoletni markacist, je povedal, da je tudi sam pred leti opazil, da je pot zanemarjena, ponekod slabo prehodna, zato je rade volje prevzel vodenje prenov. Potekala je po območjih posameznih društev in z veliko prostovoljnega dela markacistov. Ponekod so jo zaradi menjave lastnikov zemljišč ali spremembe namembnosti nekoliko spremenili, sicer pa poteka po poti, po kateri je šla večina XIV. divizije.

Dolga je dobrih 180 kilometrov, od Sedlarjevega do Ljubenskih Rastk naniza 28 etap z 29 kontrolnimi točkami (žige zbiramo v poseben dnevnik), ki jih je mogoče prehoditi v šestih ali sedmih dneh. *Označena* je z rdeče-belo Knafelčevo markacijo, rdečimi planinskimi usmerjevalnimi tablami in rimsko številko XIV vsaj na križiščih poti. Obstajajo tudi partizanske poti XIV. divizije, ki so označene s peterokrako zvezdo in vodijo med obeležji narodno-osvobodilnega boja, je pojasnil Šalomon.

Spomin na XIV. divizijo ohranjajo številna *planinska društva* in organizirajo vsakoletne pohode. Planinci Savinjske regije

ga pripravljajo 28. maja, ko bodo šli na pot od Andrejevega doma na Slemenu do Doma na Smrekovcu.

Graška gora je ostala v posebnem spominu tudi Franciju Horvatu, kajti da mu je uspelo narediti fotografijo, kakršno si je želel za vodnik, se je nanjo vzpel kar desetkrat.

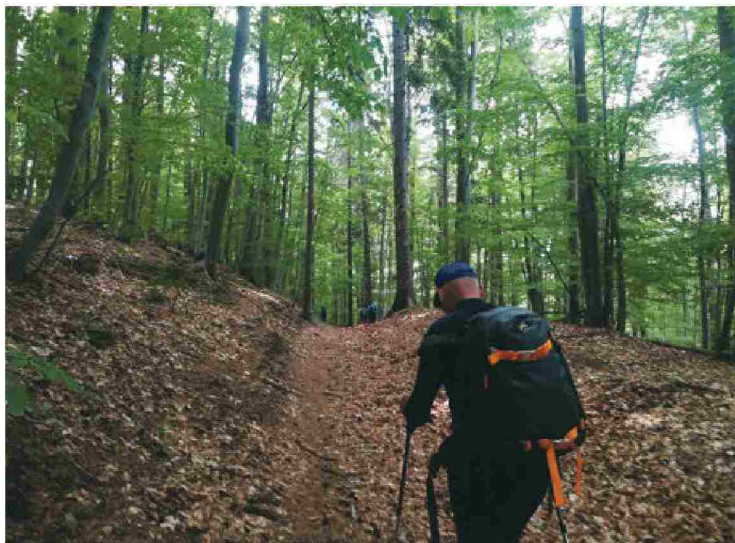
Vezna planinska pot XIV. divizije je za Slovensko planinsko potjo druga najstarejša vezna obhodnica po Sloveniji.

● Vezna planinska pot XIV. divizije v številkah

- **dolžina:** 181,7 kilometra
- **višinska razlika:** 13.517 metrov vzpona in 6742 metrov spusta
- **etape:** 28
- **kontrolne točke:** 29
- **vrhovi:** 11
- **koče:** 6
- **trajanje:** 43 ur oziroma 6–7 dni

Označba, po kateri prepoznamo pot spomina na težek pohod XIV. divizije. FOTOGRAFIJE SIMONA BANDUR

Pot je razdeljena na 28 etap.

Franci Horvat, Manja Rajh in Ivan Šalamon pri Andrejevem domu na Slemenu. Prav na Slemenu nad Šoštanjem so planinska društva celjske regije novembra 1958 osnovala *Vezno planinsko pot XIV. divizije*. FOTO MANCA OGRIN

Stari in novi vodnik

Na Graški gori je spominski park XIV. divizije. FOTO MUZEJ VELENJE